Manresa en les seves revistes culturals

Joaquim Noguero

Parlar de la imatge de Manresa en les seves revistes culturals obliga a plantejar el tema des de dos punts de vista diferents: d'una banda, la que han manifestat explícitament a les seves pàgines, sovint des d'un tarannà crític; de l'altra, la imatge de la ciutat que, amb la seva actitud, han reeixit a donar de cara en fora: una imatge que, al llarg de la tradició manresana, podem ja concretar en dos punts: l'ambició d'un plantejament que ha volgut participar en i del conjunt de la cultura catalana; i el compromís amb el propi temps que podem resseguir-hi.

Imatge gràfica de la revista *Ciutat. Ideari d'Art i Cultura*, editada a Manresa entre 1926 i 1928.

Parlar de la imatge de Manresa en les seves revistes culturals obliga, com a mínim, a fer-ho des de dos punts de vista diferents: d'una banda, referir-nos a la imatge que totes elles han donat explícitament de Manresa en les seves pàgines; de l'altra, valorar la imatge que, amb la seva sola existència (recurrent des de ja fa més d'un segle) i amb l'ambició del seu treball, aquestes plataformes han donat de la ciutat. Pel que fa al primer punt, la cosa és clara: totes han tingut una actitud crítica envers la població, amb ganes de desvetllar-la i d'incorporar-la activament al conjunt de la cultura catalana. La primera, la *Revista Catalana* (1880-1882), ja deia en el primer número (sorgit amb la capçalera de *Revista Manresana*) que amb «*aquesta publicació, deixa d'esser Manresa órfana de representació en lo moviment literari catalá pero aixó no es suficient per lo que d'ella pot y deu esperarse. Poblacions inferiors a n'ella, contan ab una o mes associacions ó centres, en cuals llochs's venera ab fé y entussiasme la parla de nostres avis. ¿Permaneixerá donchs molt temps sens posars'al nivell de sas germanas? De desitjar fora una resposta satisfactoria*». I citacions en aquest sentit serien recuperables també en totes i cadascuna de les publicacions

posteriors, perquè comparteixen la pràctica d'un determinat activisme que creuen necessari per a Manresa (sempre a partir de mancances evidents que, en molts sentits, cal reivindicar encara); i, en conseqüència, tant demanen infraestructures (una biblioteca, un institut: pensem en les campanyes de *Cenacle*, *Ciutat*, *Bages*, etc) com (i és una característica comuna en tota la cultura catalana) reivindiquen i els preocupa també la renovació pedagògica (una qüestió que ja va començar a la *Revista Catalana*, preocupada per «*l'ensenyansa*», però que continua a *Cenacle*, *l'Om*, etc). Les campanyes que engeguen en aquest sentit són molt conscients, probablement, que el seu paper és aquell que deia el número 3 de *l'Om*: «*cal primerament l'existència d'un estat d'opinió per a fer possible una campanya profitosa (...). És evident, doncs, que abans de començar una campanya, coordinada, viva, sorollosa (...) és del tot necessària la labor gairebé sempre insensible de múltiples factors diferents, que preparin, a través dels anys, el moment propici per a emprendre-la amb probabilitats de fecunditat. Abans de la sembra cal passar el rascle i la rella*» (Xiu: "Primer un peu", *l'OM*, núm. 3, pàg. 1).

En aquest sentit, la imatge negativa de Manresa que puguin donar per dinamitzar-la es veu compensada de seguida per la que són capaces d'oferir elles mateixes amb la seva actuació. Una actuació que podem valorar de manera global perquè si, vistes des de fora, no semblen tenir res en comú la majoria de publicacions culturals manresanes que van del 1880 al 1996, el cert és que llegint-les (perquè són revistes per llegir-les i no per fullejar-les, com ha dit sovint Josep Lluís Trullo a propòsit d'*El Pou de Lletres*), llegint-les us adonareu que, tot i les distàncies en les formes, en els nivells i en els continguts, totes s'han caracteritzat: 1) per assumir la seva condició de locals sense que això fos vist com una limitació a l'hora de participar en el conjunt de la cultura catalana (la de la Renaixença, la noucentista, la de la florida dels anys trenta, la de la postguerra o l'acadèmica i periodística de la represa); i 2) pel compromís amb el propi temps que també implica l'actitud anterior.

Aquest compromís amb el propi temps i, alhora, una fidelitat local oberta i gens constrenyidora, senyals del millor servei que la ciutat podia oferir explícitament a la globalitat del país ja eren, per exemple, a la *Revista Catalana* (1880-1882) des del primer número, sorgida prou significativament amb la capçalera *Revista Manresana* el 1880. En un article editorial titulat «Nostre objecte», aquesta publicació declarava néixer amb el propòsit de «*vetllar per las glorias y prosperitat de nostre terra, la may prou ben volguda Catalunya*» i, per tant, «*umplir lo vuit que lamentem*» que hi hagi a Manresa (és a dir, la no incorporació de la ciutat en «*lo moviment catalanista que d'alguns anys s'observa, ab tant de profit per las glorias patrias*»). L'equip de redacció assegurava venir a «*afegir una pedreta, un grá d'arena, al edifici del renaixement, qu'es ja avuy dia poch menys que un grandiós monument, encrostat de joyas preciosas y de tan preuhat valor, ensems que de tan sólits fonaments, qu'incapás es de destruirlo lo temps, ab sas mes inesperadas vicisituts*». I, en aquest sentit, és el primer precedent de la llarga tradició que hem anat reivindicant una bona part dels qui ens hi hem dedicat després. I ells mateixos afirmaven ser «*los primers que'n aquesta ciutat inaugurem lo conrreu de las lletras catalanas*», amb una actitud feta com sempre de voluntarisme, tot i el grau d'exigència professional: «*la bona voluntat hi és tota, y portats dels més desinteressats y nobles desitjos, arrivarem fins allá hont poguem*».

He dedicat més espai a aquest primer precedent per la seva desaparició en el llistat que hem fet sempre, posteriorment, d'aquestes publicacions. Tan sols Josep M. Gasol l'esmenta en una «Nota liminar» afegida a l'enquadernació del primer volum de la revista *Dovella*. Però sense dir res del canvi de nom, que considero que no és gens gratuït en tant que exemplifica a la perfecció una actitud clau i la problemàtica conseqüent en què encara som, la qual cosa dóna nota també de les virtuts i les misèries de la ciutat i del conjunt català en què les revistes han tingut lloc. Onze dies després de publicat el primer número (*Revista Manresana*, 4 de juliol de 1880), el 15 de juliol la capçalera apareixia ja com a *Revista Catalana* i l'equip de redacció es justificava dient: «*Circunstancies especials fan que deixi de publicarse la Revista Manresana, lo que posem á coneixament del públich*», però «*aquella deya en son primer article que son objecte primordial era vetllar per las glorias y prosperitat de Catalunya, y'l mateix es també lo fi que porta la Revista Catalana*» i, encara, «*los colaboradors d'aquesta Revista, son los mateixos reputats escriptors ab que contaba la Revista Manresana*». Dit clar: la feia la mateixa gent i, de fet, era la mateixa revista, i les circumstàncies especials és ben probable que es reduïssin a dues, dos factors que revistes com *Dovella*, *Faig* o *El Pou de Lletres* també han pogut experimentar ara: 1) que, malauradament, no per ser manresana una revista s'ha de vendre més a Manresa, sobretot si supera l'estricta comarcalitat bagenca (ho proven avui, amb els números a la mà, *Faig* i sobretot *El Pou de Lletres*, el ressò i les vendes de les quals són molt superiors fora de la ciutat); i 2) que difícilment podrà aspirar a contribuir a la cultura catalana una publicació la capçalera de la qual proclami el seu origen comarcal tan clarament com ho feia la *Revista Manresana* en aquella mena de (mai millor dit) número zero, a causa del seguit de mancances, de desequilibris territorials i de prevencions provincianes contra les quals, precisament, totes aquestes publicacions han procurat lluitar: unes prevencions que han dificultat fins ara la incorporació de les perifèries al discurs general català, ni que siguin tan properes a la capital com la nostra (un costum que curiosament contradiu el discurs particular-universal que Catalunya s'ha vist necessitada de defensar en la seva relació amb la cultura espanyola, però que sembla haver estat incapaç d'assumir fins a les seves últimes conseqüències dins de casa).

Tots els impulsos referits van continuar desenvolupant-se en publicacions com *Cenacle* (1915-1917), la seva continuadora *Ciutat* (1926-1928),

l'Om (1929, en format de diari), *Ara* (1930-1932), *Assaigs* (1931, vinculada a l'Institut Lluís de Peguera), *Bages* (1953-1963) dins les possibilitats que li donava la postguerra i, ja dins la democràcia, a *Faig* (1975), *Dovella* (1981), *Quaderns de taller* (1983), el setmanari *Idees* (1991-1995), *El Pou de Lletres* (1996) i fins i tot *El Pou de la gallina* (1987), a propòsit de la qual dic "fins i tot" només perquè aquí sí que la temàtica i l'àmbit són reconegudament locals, però amb un rigor, unes formes i uns pressupòsits diguem-ne *professionals*, per molt que no estiguin remunerats, que la separen clarament de moltes altres revistes localistes. Tan humilment com vulgueu encara hi inclouria *Manre S.A* (1987-1988). I tot plegat sembla provar que la ciutat manté un seguit de potencialitats que no ha estat capaç de consolidar fins ara. La continuïtat d'una tradició sembla innegable. La falta de consolidació de les capçaleres també, encara que la situació actual és nova per la duració dels diversos impulsos que continuen vius, la seva simultaneïtat, la coexistència de grups diferents (pel que fa a l'equip rector, perquè els col.laboradors es repeteixen sovint) i la mínima estabilitat que dóna, en el cas de l'Associació Cultural El Pou de la gallina (editora de dues de les publicacions), tenir un local des d'on treballar amb una infraestructura pròpia.

Il·lustració de Manel Fontdevila.

Conclusió? Doncs: la imatge que ens han de donar de Manresa aquestes publicacions és tant la necessàriament crítica que han esbossat sempre dins les seves pàgines com la de l'existència d'uns impulsos que caldria consolidar. La cultura a Manresa és com és, precisament, per la manca d'infraestructures culturals que totes aquestes publicacions han criticat. I és la inexistència d'aquesta base estable allò que ha facilitat una vegada i una altra la seva mort (penseu, per exemple, en el paper aglutinador d'un local: és gràcies en bona mesura a l'existència d'una redacció que ha sobreviscut *El Pou*, malgrat la renovació constant de personal). Així que no voldria semblar autocomplaent si dic que mai com ara Manresa havia estat tan ben i tan diversament representada a l'exterior a través de les seves revistes. Però mentiria si no afegís també que (com sempre, i malgrat la renaixent vitalitat que el sector viu des de fa aproximadament un any) els pilars sobre els quals se sosté tot plegat són ben febles, i que sense l'herència d'un impuls vinculat innegablement a la tradició associativa i impressora catalanes res d'això no existiria. Caldria anar-hi pensant, doncs. Perquè Manresa, segur!, no seria pas la mateixa sense aquests seus miralls, deformadors o no.

Joaquim Noguero i Ribes
Llicenciat en Filologia catalana